

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

12. Березин С.В., Исаев Д.С. Ландшафтная аналитика: опыт трансдисциплинарной психотерапии. – Самара: Самарский государственный университет, 2009 . – 109 с. – URL: http://psycheya.ru/lib/land_analiz.pdf(дата обращения 10.03.2018)
13. Спиваковская В. Traveltherapy (Терапия путешествий). Интервью с Энрике Кроу // Сноб. – 2016. – 31.08. – С.1. – URL: <https://snob.ru/profile/28982/blog/111872> (дата обращения 10.03.2018)
14. Шевелева Е. Психологический эффект путешествия // TopSecret . – URL: <http://www.topsecret.ru/secret/psixologicheskij-effekt-puteshestviya>(дата обращения 25.03.2018)
15. Ernst H .Reisen, um sich zu verliehen? Psychologie heute, 26. Jahrgang, Heft 7, Juli 1999
16. Щирская Ю. Путешествие, как способ семейной терапии // Психология онлайн. <http://psychology-online.ru/psihoterapija-puteshestvijami/> (дата обращения 10.03.2018)
17. Аксаков С.Т. Детские годы Багрова-внука // Аксаков С. Т. Собрание сочинений в 5 т. М., Правда, 1966; (библиотека "Огонек"). Том 1. – Семейная хроника. – 599 с.
18. Schaler K. Travel Therapy: Where Do You Need to Go? – New York : Seal Press, 2009. 256 p.
19. Манилов И.Ф. Психотерапевтическое путешествие в одиночку // Семейная психология и семейная терапия : ежекварт. науч.- практ. журн. – 2015. – № 1. – С. 100-109.

УДК 159.9

СТУДЕНТТЕРДІҢ КӘСІБИ БАҒЫТТЫЛЫҒЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ МЕХАНИЗМДЕРІ

Базарбаева Алтын

bazarbay.altyn@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Психология мамандығының 4 курс студенті,

Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Б.Ш. Байжұманова

Мамандыққа деген жағымды қатынастың пайда болуы - бұл адамның «адам-кәсіп» жүйесін қалыптастырудан бастау алады, яғни объект мен субъект арасындағы өзара қатынастың туындауын білдіреді.

«Адамның кәсібіне деген көзқарасы» ұғымы субъектіден шығатын белсенділікке алып келуі мүмкін емес. Кәсіби бағдарлауды, оның даму жағдайларын және қозғаушы күштерін зерттеу өзекті мәселелердің бірі. Жеке тұлға және еңбек арасындағы сәйкестіліктің мінсіз үлгісі қызметтің объективті мазмұнын және оның жеке мағынасын толық сәйкестендіруді қамтуы тиіс. Дегенмен, мына төмендегі себептер бойынша шын мәнінде толық сәйкестікке қол жеткізе алмауы мүмкін. Біріншіден, осы қызметке тікелей байланысты мотиві басым кәсіп –кәсіп таңдау мотиві құрылымында әрдайым бола бермейді. Дегенмен, Л.И.Шишкина атап өткендей, мотивтер жүйесін қайта құрылымдау мен кәсіби бағдар деңгейін жоғарылату мүмкін болғандықтан, бұл мазмұн жеке сипатқа ие. Ол өзінің принциптері жағынан басқа мазмұнға ие. Барлық жағдайларда, қызметтің нақты мазмұнына қызығушылық басым болғанда, бұл қызығушылықты тереңдетуге болады [1]. Ис-әрекеттер дұрыс ұйымдастырылған жағдайда оның шығармашылық қабілеттері адамға көп әсер етеді.

Осылайша, кәсіптік еңбектің объективті мағынасы мен адамға өз таңдауы немесе оған қатысы бар сол жеке мағына арасындағы сәйкессіздіктің болары сөзсіз. Жоғарыда айтылғандай, кәсіби бағдарлауды дамытудың негізгі мазмұны оның деңгейін көтеру болып табылады, сондықтан бұл айырмашылықты жеңе алмай, бұл процессті жүзеге асыру мүмкін емес. Белгілі бір жағдайларда ол диалектикалық қайшылықтан сипат алады, кәсіби бағдардың дамуының қозғаушы күші болады.

Келтірілген қайшылықтың пайда болуына, дамуына және шешілуіне байланысты келесі жағдайларды егжей-тегжейлі қарастырайық. Адамның белгілі мамандыққа байланысты жағымды көзқарастарының көрінісі олардың өзара әрекеттестігінің бастамасы ретінде түсіндіріледі. М.Х. Титма атап өткендей, осы өзара әрекеттестіктің басты ерекшелігі - бұл ерекше мамандықтың әлеуметтік маңызы бар мазмұны мен оның артықшылықтарының жеке мағынасы арасындағы айырмашылығы болып табылады [2].

Сәйкессіздіктің өзіндік сапалық формасының үш деңгейін атап көрсетуге болады. Бірінші жағдайда, мамандықты таңдауға және объективті мазмұнның кейбір маңызды аспектілеріне негізделген органикалық байланыс бар.

Кәсіп таңдаудың басқа себептері, әдетте, неғұрлым аз немесе жоғары дәрежеде негізгі себептермен толықтырылып, күшейтіледі. Келіспеушілік жеке адамның мотивациялық саласында, яғни таңдаудың жеке сезімін тереңдете отырып, талаптарды барынша көрсету мүмкіндігінің болуымен қорытындыланады.

Студенттің тұлғалық тұрақты бағдарының қалыптасуы және оны тұрақты ұстап тұруы - кері байланыс қызмет арқылы перспективаның талаптарын үйлестірудің үздіксіз үдерісі. Мотивтерді қалыптастыру В.И. Ковалев айтқандай мақсаттар мен ниеттер жүйесі сияқты қажеттіліктерді қалыптастырумен қатар жүреді. Мұқтаждық және басқа компоненттер (мүдделер, бейімділіктер, мақсаттар, ниеттер) заңдылықтарды тереңірек білу және адамның қажеттілігін нақты мотивтерге айналдыру салдарынан тұрақты болады.

Перспективаның әлеуметтік маңыздылығының өзгеруі, оның танылуы және осы тұрғыдағы талаптары мен сәйкес білім мен дағдылар арасындағы сәйкессіздік деңгейіне барабар бағалау жаңа қажеттіліктер мен мүдделердің пайда болуына, мақсаттар мен көзқарастар жүйесін, қызығушылықтарды, наным-сенімдерді және дүниетанымдарды жақсарту қажеттілігін тудырады. Бұл өзгерістер туындаған келіспеушіліктер шығынын өтейтін белсенді қызметті тудырады. Егер де адам тұлғаның қызметіне деген көзқарасын көрмесе немесе оған тұлға ретінде қызығушылық танытпаса, онда ол әлеуметтік маңызды перспективаға қол жеткізу үшін белсенді әрекет жоқ болғандықтан дами алмайды [3].

Л.Н. Халяпиннің айтуы бойынша білім алушылардың кәсіби бағдарының даму барысы бірнеше сатылардан өтеді.

Бастапқы кезең. Студент эмоциялық тұрғыда, эпизодтық немесе ситуациялық қызығушылық туындаған жағдайда, пәнге бағдарланғанда, бірқатар еңбек әдеттері болған жағдайда нақты бір мамандықты меңгеру керектігіне байланысты шешім қабылдайды, дегенмен, онда өзбеттілік болмайды, белсенділік көрсетпейді.

Екінші кезең. Студенттің мамандығы мен тұрақтылық мүдделеріне деген тұрақты көзқарасы бар; ол үрдістерді көрсетеді, бірақ ол оқу материалдарының практикалық аспектілеріне көбірек қызығушылық танытады; қалыптасқан мақсат білім беру және өндірістік қызметтің жалпы бағытын береді, ол өзін-өзі сенімділік, тәуелсіздік сезімін береді; жауапкершілік сезімі қалыптасады.

Үшінші кезең. Студент кәсібіне деген сыни көзқарас, тұрақты қызығушылық пен оған бейімділік танытады; оқу материалдарының практикалық және теориялық жағына ерекше ынта көрсетеді; кәсіптік жұмыс арқылы жеке тұлғаның өзі туралы мәлімдемесін көрсетеді

Төртінші кезең. Өзінің мамандығына деген құмарлық; адам және жұмыс бір тұтас болады; таңдалған мамандыққа, ой-өрістерге және кәсіптерге деген бағдар үлкен қабілеттер болған кезде қалыптасады; жоғары кәсіптік дағдылар мен кәсіби идеал атап өтіледі; өзінің кәсібінің жеке және әлеуметтік маңыздылығына қатты сенеді [4].

Кәсіби бағыттылықтың дамуын тек адамның ішкі әлемінің қайнар көзі, оның санасының белсенділігі деп қана түсінуге болмайды. Бұл мәселенің қайшылықтарын түсіну жеткіліксіз екендігімен расталады. Бұл қарама-қайшылықты күшейту мүмкіндігі, негізінен, идеологиялық себептер, өзін-өзі танытуға ұмтылу және материалдық қажеттіліктерді қанағаттандыруға ұмтылу сияқты жалпы мотивациялық факторлардың бағыныштылығына тәуелді болады. Мотивтердің күресі болған жағдайда, тек қайта бағытталу немесе бастапқы

ниеттің сақталуы мүмкін. Алайда, ішкі күрестің өзі өз мамандығының мазмұнын, адамға деген жеке мағынасын өзгерте алмайды.

Кәсіп туралы жаңа ақпараттардың түсуін қамтамасыз ететін танымдық белсенділік, оның адамға деген талаптары - толық кәсіби бағдармен тиімдірек болады (таңдаудың тікелей себептері басым). Адамның алдынан ашылатын жаңа көкжиектер осы жағдайларды бағдарлау іс-шараларын ынталандыруы мүмкін, ол қазірдің өзінде қалыптасқан бағалау және өкілеттіктер жүйесін кеңейтеді және тереңдетеді.

Жан-жақты мотивтердің басым болуы қызметтің нақты мазмұнынан алынған талаптар туралы мамандықты таңдаған кездегі жаңа ақпарат бастапқы жеке мағынасын өзгерту үшін әрдайым жеткіліксіз, сондықтан ол мотивацияға ауыса алмайды және бірінші деңгейдегі қарама-қайшылықтың ішкі деңгейіне өтуін қамтамасыз етпейді. П.А. Шавир былай деп жазады: «Кәсіби туралы жаңа ақпаратты өңдеу нәтижесі оны жаңа тәсілмен өңдеуге, оны өз бетімен қайтадан ашуына байланысты, ақпараттың мазмұны мен жарықтығына, сондай-ақ, адамның психологиялық дайындығына байланысты болуы мүмкін. Кәсіптік білім беруді жүзеге асыру кезінде соңғы оқиғаны есепке алу маңызды. Кәсіптер туралы лекциялар мен әңгімелер тиімсіз, еңбек мазмұнына қызығушылығын тудырмайды, себебі олар нақты студенттердің қажеттіліктері мен мүдделерін есепке алмай жүргізіледі» [1].

Әрине, қарама-қайшылықты оятудың ең үлкен мүмкіндіктері трансформациялық қызметте болады, өйткені онда адамның құндылық қатынасы қызметтің талаптарымен тікелей өзара әрекеттеседі. Студентке бағдарланған қызметтегі белсенді күш сынақтарын ұйымдастыру - оның кәсіби бағдарлау деңгейін көтерудің маңызды шарты. Бұл шартты жүзеге асыру жастардың қызметтің ерекшелігін және оның шығармашылық аспектілерін анықтайтын міндеттерді тапсыратын іс-шараларды ұйымдастыруды көздейді. Қызметке деген мотивациялық көзқарас өзгеруі тиісті қажеттіліктердің, мүдделердің, бейімділіктің өзгеруіне негізделетінін ескеру қажет.

Студенттердің әрқайсысы жекелеген кезеңдерінде дұрыс жұмыс жасай отырып, қызметтің талаптары адамға деген көп қырлы, белсенді, біршама өзгертілген қажеттілікті болжайды. Бұл айырмашылық ішкі қарама-қайшылықтың көзі болып табылады. Сонымен бірге, қызметтің мақсаттарын сәтті жүзеге асыру барысында бұл қайшылық шешіледі. А.Н. Леонтьевтің айтқанындай біз оны шешудің индикаторы қанағаттану сезімі деп санаймыз - бұл тиісті қажеттіліктің одан әрі дамуы мен байытуын білдіреді. Кейде қызметтің мақсаттарында болатын мотивтер, өз кезегінде, жаңа мотивтер пайда болғанына байланысты болады [5]. Басқа жағдайларда, қажеттілікті дамыту мінез-құлық пен қызметтің жаңа нысандарын игеру, дайын мәдениет объектілерін меңгеру процесіне байланысты.

Мұқтаждықтарды дамытудың басқа тетіктері бар екені сөзсіз. Қызмет процесінде жаңа қажеттіліктердің пайда болуы, сондай-ақ, кәсіби бағыттылықтың дамуын көрсетеді. Дегенмен, бұл үдеріс, ең алдымен, оның қарапайым нысандарынан барынша күрделіге дейінгі қажеттіліктің, кәсіби қызметтің біржақты немесе нашар көрсетілген қызығушылықтарынан терең, тұрақты, күрделі қажеттілікке дейін дамуы болып табылады. Бұл қызметтің негізгі мазмұнына деген қажеттіліктің дамуы және оның жеке мағынасын өзгертуі, сайып келгенде кәсіби бағдар деңгейінің жоғарылауы.

Осылайша, адамның кәсіби бағыттылығының дамуының психологиялық механизмдері мотивтердің, құндылықтардың, жеке сезімдердің, сондай-ақ кәсіптік маңызды қасиеттерді анықтайтын қабілеттердің күрделі көп деңгейлі құрылымы болуы мүмкін.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Шишкина Л.И. Социально-правовые вопросы профориентации молодежи. / Л.И. Шишкина; Ленингр. гос. ун-т им. А.А. Жданова. -Л., 1996. -62 с.
2. Титма М.Х. Выбор профессии как социальная проблема (на материалах конкретных исследований в ЭССР)/М.Х. Титма. М., 1995. - 198 с.
3. Харьков В.Н. Педагогическая импровизация / Советская педагогика.-1989, №9.-с. 54-60.

4. Халыпина Л.Н. Социализация учителя. -Кузбасвузиздат, 2005.-128с.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М., 1977. - 304 с.

УДК 372

АТА-АНА МЕН БАЛА АРАСЫНДАҒЫ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС

Байжұманова Жанат Шаймерденқызы

№169 мектеп-лицейі

Бастауыш сынып мұғалімі

Алматы қаласы

Ұлы ағылшын балалар психиатры және психоаналитик Дональд Вудс Винникотт әртүрлі кеңестерге және ұсыныстарға сенбеген. Оның үстіне, ол оларды зиянды деп санап, ата-анасын интуитивті даналық пен өзіне деген сенімділіктен айырды деп есептеген. 20-шы ғасырдың 50-60 жылдарындағы радио сұхбаттары туралы жазған бұл қысқа Winnicott кітабын оқығаннан кейін дамыған елдердің халқы балалардың тәрбиесіне қатысты осы уақыттағы зор жетістіктерін айғақтайды. Келесі ұрпақ одан да көп көлемде жақсартылған балабақшалар мен балабақшалардың қызметтерін пайдаланды. Нәтижесінде, бүгін Winnicott дәлелдері мүлдем өзгеше эволюциялық түрге айналды. Виннекоттың айтуы бойынша, бұл жеке адамның дұрыс қалыптасуы үшін қолайлы жағдайлар жасай алатын ананы сипаттайтын, сіздің балаңыз үшін гипертрофирленген жауапкершілік пен әрбір минуттық мазасыздық сезімі. Ал ойын-сауықтарды жақсы көретін, өзінің жеке басына көбірек көңіл бөлетін қазіргі заманауи ата-аналар балалары туралы немесе балаларды қалай тәрбиелеу керектігі туралы ақпараттардың көбін әдетте педагогтар мен мұғалімдерден алып біліп отырады. Винникотт өсіп келе жатқан жас баланың физикалық және эмоционалды қажеттіліктеріне бейімделудің қаншалықты маңызды екеніне бас назар аударады. Оған қоса ғалым көптеген қазіргі заманғы әкелер мен аналар өздерінің балаларымен мүмкіндігінше аз уақыт өткізуге тырысатындығын айтады. Автордың айтуынша аналар көбінесе балаларының қауіпсіздігі мен денсаулығына деген алаңдаушылықты ғана сезінеді, ал балаға көп уақытын бөлмейтіндігі оларды қатты алаңдатпайды. Статистика бойынша демалыс күндері балалар ата-аналарымен болған уақыт пен жұмыс аптасында ұмытып кеткен балалармен салыстырғанда, екінші жағдайда балалармен жазатайым оқиғалар көп орын алады екен. Винникотт жас аналарды өздерінің жүректеріне деген сенімдерін нығайтуға және балаға ең қолайлы жағдай жасай отырып, қамқорлық жасау керектігін айтады. Көптеген ата-аналардың айтуынша баланың психикасы өте қиын және кез-келген жағдайдайға тез бейімделгіш болып келеді. Осы негізде көптеген адамдар өздерінің балаларының өмірінде болып жатқан оқиғалардан бас тарту арқылы өздерінің пайдасын тигізетініне сенеді. Винникоттың айтуынша, баланың психикасы өте нәзік, ал егер ата-анасы (әсіресе анасы) ерте балалық шағында баласының немесе қызының айналасындағы тұрақтылық пен қауіпсіздік сезімін жасай алмаса, баланың психикасына кері әсер тигізуі мүмкін. Қоғамдағы жазалау жүйесін Винникотт өте жағымсыз және ол кез-келген жағдайда мүлдем нәтижесіз деп санайды. Винникотт әлі күнге дейін ең үлкен ағылшын психологы ретінде құрметтеледі. Баланың ішкі әлемі туралы өте қарапайым және түсінікті кітаптары ата-аналарға айрықша кеңес береді деп ойлаймын.

Винникоттың кітаптары әрдайым маңызды, тіпті ол бірнеше ондаған жыл бұрын, жарты ғасырдай жазған депайта алмайсың. «Ата-анамен әңгіме» деген кітап қазіргі кезеңде өте өзекті болып табылады. Ол білім беру процесінің мәнін қарастырады. Көптеген аналар балаларына жақсы тәрбие беру үшін, оларда балаларының алдында деген кінә болмауы тиіс. Балаларға «жеткілікті жақсы» ата-ана қажет. Психология, педагогика, білім теориясын және т.б. білетін емес, идеал емес, тек қана оларды жақсы көретін, тыңдай алатын ата-ана қажет.